

5651 Sayılı Kanun Kapsamında İnternet Düzenlemeleri ve Düşünce-İfade Özgürlüğü Üzerine Bir Değerlendirme

A Review on Freedom of Thought-Expression and Internet Regulation under the Law No. 5651

Fatih Canata*

Öz

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de düşünce ve ifade özgürlüğünün sınırlarını belirleyen yasal düzenlemeler çerçevesinde internet ortamındaki erişim engellemelerini değerlendirmektir. Bu amaçla, belgesel tarama yöntemi kullanılarak, uluslararası normlar çerçevesinde “5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun” başta olmak üzere Türkiye’deki yasal düzenlemeler incelenmiş ve internet ortamındaki erişim engellemelerinin sansürle ilişkisi literatüre dayalı olarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, sansür algısının oluşmasına neden olan Türkiye’deki erişim engellemeleri ile ilgili yasal düzenleme ve uygulamaların Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyinde oluşturulan politikalardan ve yol gösterici ilkelerden ziyade “paternalist” bir yaklaşımla yapıldığına dikkat çekilmiş, bu çerçevede alınması gereken önlemlere ilişkin çeşitli öneriler getirilmiştir.

***Anahtar Sözcükler:** Düşünce-ifade özgürlüğü; erişim engelleme; internet sansürü; 5651 Sayılı Kanun; paternalizm.*

Abstract

The aim of this study is to evaluate the denial of access on the internet in terms of legal regulations that determine the boundaries of freedom of thought and expression in Turkey. For this purpose, legal regulations in Turkey especially the “the Law No. 5651 pertaining to the regulation of publications posted on the internet and fighting against crimes that are committed through these publications” were examined and the relationship between denial of access and censorship were evaluated based on the literature. In consequence of the study, it is brought to attention that the legal regulations and practices about the denial of access in Turkey causing the establishment of perception of censorship conform to a paternalistic approach rather than the policies established by the United Nations, the European Union and Council of Europe and guiding principles. In this scope, various necessary measures concerning the issue were recommended.

***Keywords:** Freedom of thought - expression; denial of access; internet censorship; the Law No. 5651; paternalism.*

Giriş

En temel insan haklarından olan “düşünce-ifade” ve “bilgi edinme” özgürlüğüyle ilgili kısıtlamalar, tarihsel süreç içinde evrim geçirerek günümüzde de etkisini sürdüren önemli bir tartışma konusudur. Gelişen enformasyon teknolojileri aracılığıyla bilgiye ulaşmak daha kolay

* Araş. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, e-posta: fatihcan@istanbul.edu.tr
Research Ass. Dr. Istanbul University Department of Information and Records Management

bir hale gelmiş ve günümüzde bu teknolojiler iletişimin vazgeçilmez unsuru olmuşlardır. Dünya, internetle birlikte e-devlet modelinin benimsendiği, geleneksel devlet paradigmasının değişime uğradığı ve tartışıldığı yeni bir dönem içine girmiştir. Enformasyon teknolojilerinin bilgiye erişimi kolaylaştırmasının yanında internette üretilen ve paylaşılan, otoritelere (devletler, hükümetler, bürokratik mevkiler, dini gruplar vb.) zararlı olduğu düşünülen bilgilerin erişiminin engellenmesi sansür tartışmalarına yol açmaktadır. Otoritelerin, bilginin yayılımı konusunda ortaya koydukları bu engelleyici tutum düşünce-ifade özgürlüğü kavramlarını da tartışılır kılmaktadır. Dinsel, ırksal, kültürel, siyasi ve toplumsal farklılıkların bir kazanım olarak içselleştirilmesi gerekirken bunun yerine tüm bireylerin adeta birer robotmuş gibi tek bir düşünceye inanmasını beklemek temel mantık kurallarıyla ve dünya gerçekleriyle çelişmektedir. Sınırların ortadan kalktığı, ağlarla birbirine bağlanmış küresel dünyanın yeni kurallarını anlamak ve ona uyum sağlamak yerine bilginin elde edilmesi ve paylaşılması konusundaki engelleyici tutum, bilginin dönüştürücü gücünden rahatsız olan otoritelerin tutumuna işaret etmektedir.

Gelişen enformasyon teknolojileri ve internet aracılığıyla bilginin eşsiz gücünden yararlanılırken aynı zamanda internet ortamındaki zararlı içerikler nedeniyle internetin kontrol edilmesi, birçok ülkede tartışılan bir konu olmuştur. Çocuk haklarının korunması ve çocuk istismarının engellenmesi, pornografik yayınlar, zararlı alışkanlıklara özendirme ve uyuşturucu kullanımının teşviki, patlayıcı madde yapımını anlatan ve intiharı teşvik içerikli siteler dünyanın birçok ülkesinde engellendiği gibi Türkiye’de de engellenmektedir. Türkiye’nin, yukarıda belirtilen içerikteki sitelere uyguladığı kısıtlamaların dışında kalan içeriklere yönelik erişim engellemeleri sansür tartışmalarına da beraberinde getirmiştir. AB ile üyelik müzakereleri yürüten Türkiye’nin çağdaş ve demokratik medeniyetler seviyesine ulaşma arzusundan dolayı bu çalışmada yerleşmiş bir demokrasi kültürüne sahip olan Amerika ve Avrupa Birliği’ndeki internet düzenlemelerinin temel dayanakları kısaca incelenmiştir. 4 Mayıs 2007 yılında kabul edilen “5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun”un yürürlüğe girdiği tarihten bugüne internet uygulamalarıyla ilgili örnekler, bu kanunun internete yönelik düzenlemelerde yeterli olmadığı ve bu kanunun adeta sansür kanunuymuş gibi algılanmasına neden olduğu görülmüştür (Akdeniz ve Altıparmak, 2008, ss. 59, 69).

Engelleme veya sansür tartışmalarından yola çıkılarak, internet ortamından kaynaklanan düşünce-ifade özgürlüğü ihlalleri yasal düzenlemeler doğrultusunda ele alınmıştır. Bununla birlikte, bu yasal düzenlemelerin uluslararası normlarla uyumu, enformasyon teknolojileri, hukuk, kütüphane ve bilgi bilimi literatürüne göre değerlendirilmiştir. Bu çalışmada belgesel tarama, “belli bir amaca yönelik olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme” yönteminden yararlanılmıştır (Karasar, 1994, s.183).

Düşünce-İfade Özgürlüğü, Erişim Engelleme ve Sansür

Günümüz kitle iletişim araçlarının en önemlisi hiç şüphesiz internettir. İnternetin kullanım amaçlarının başında bilgi alışverişi bulunmaktadır. Bu da daha çok bilgiye erişim ve onu iletme yoluyla yapılmaktadır. İnternet bilgiye erişim ve bilginin iletilmesi özelliğiyle klasik kitle iletişim araçlarından farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmayı sağlayan diğer bir özellik ise internet kullanıcılarının geniş bir alana yayılmış olmasıdır. İnternetin küresel boyutta bir iletişim aracı haline gelmesi, farklı ülkelerden farklı ideoloji ve düşüncelere sahip olan insanların aynı platformda yer almasına olanak sağlamıştır. Zaman ve uzamdan bağımsız hareket eden insanların aynı platform üzerinde bir araya gelmeleri bu insanların, bilgi alışverişinde bulunmaları, düşüncelerini ifade etmeleri, ticaret yapmaları, eğitim yapmaları ve sosyo-kültürel eylemlerde bulunmaları yeni uygulamaların ortaya çıkmasını sağlamıştır (Castells, 2007, ss. 62-63). Bu uygulamalarla birlikte, sosyal ağlar (Facebook, Twitter,

Myspace), web günlükleri (Wordpress, Blogger), ansiklopediler (Wikipedia, Digg) fotoğraf paylaşma ortamları (Flickr, Instagram), e-ticaret (E-buy, Amazon) gibi platformlar ortaya çıkmıştır. Farklı görüşlerden insanların bir araya gelerek bilgi paylaşma olanağı buldukları internet aynı zamanda bu insanlara bilgiyi yaratma olanağı da sunmaktadır. Klasik kitle iletişim araçlarının aksine kullanıcılar bu ortamda pasif bir birey olmaktan çıkıp etken ve üreten bireyler haline gelmektedir.

İnternetin küresel bir iletişim aracı haline gelmesinin üç temel nedeni vardır. Bunlardan ilki internetin, klasik kitle iletişim araçlarının aksine daha ucuz olmasıdır. Dünyanın neredeyse tüm bilgisine sahip olan internette bu bilginin saklanması, korunması ve gerektiğinde talep edenlere sunulması klasik yöntemlere göre daha ucuzlamıştır. Bu dijital devrimin önemli göstergelerinden biridir. Klasik yollarla üretilen bilginin hem üretimi hem de dağıtımını zaman alıcı ve pahalı bir uğraşken internetle birlikte bu eylemler daha hızlı ve daha ucuza yapılır hale gelmiştir. Elektronik postalar, müzik ve video dosyaları, fotoğraflar, metinler daha kolay depolanıp dağıtılmaktadır (Baker, 2002, ss. 7-14). İnternetin ucuz bir şekilde elde edilebilir olması nedeniyle bu platforma katılan insanların sayısı da doğal olarak artmaktadır. İkinci neden, internetin gözle görülebilen ve elle tutulabilen sınırlarının olmamasıdır. Bu durum internetin kimseye ait olmadığını kanıtıdır. Klasik kitle iletişim araçlarının tersine mülkiyet anlayışının olmadığı bir platformdur (Altıparmak ve Akdeniz, 2008, s. 1). Bu özelliği nedeniyle internet, klasik kitle iletişim araçlarının aksine birkaç kişinin elinde tekelleşmiş bir yapıya sahip değildir. İnsanlar bu platform aracılığıyla istedikleri bilgiyi kimsenin izni olmadan paylaşma olanağı bulmaktadır. Üçüncü neden ise kolaylıktır. Klasik kitle iletişim araçlarının aksine internette bilgi alışverişi daha kolaydır. Bireyler internet ortamında herhangi bir bilgiyi paylaşma ya da bilgiye ulaşmak için fiziksel bir güç harcamaya gerek duymamaktadırlar. (Balkin, 2004, s. 4). Bu üç temel neden, insanların bilgiye ucuz ve kolay bir yolla ulaşmanın yanında onlara bilgiyi üretip paylaşma olanağı da sağlamıştır. İnternet, yaşayan ve sürekli gelişen bir canlı organizma gibi hayatımıza girmiş ve tüm alışkanlıklarımızı değiştirmiştir. İnternetin şekillendirdiği yeni birey tipi, bilgiyi klasik yollardan edinmenin aksine ucuz ve kolay bir yolla bilgiye ulaşmayı tercih ederken, interaktif bir anlayışla yeni bilgilerin üretimine de katkı sağlamaktadır. Bireylerin internet ortamında çeşitli aktivitelerle kendilerini ifade etmeleri aynı zamanda demokrasi kültürünü de geliştirmektedir (Castells, 2005, s. 529). İnternet bu yönüyle vatandaşların yönetime katılımını da sağlamaktadır. Karaçor, (2009, s. 121) yeni enformasyon teknolojilerinin “gelişmiş toplumlarda siyasi katılım üzerinde derin etkiler yaratan ve siyasal katılım için yeni kanallar ortaya koyabilen bir yapı” olduğunu belirtmektedir.

Düşünce özgürlüğünün ne olduğu, bu kavramın sınırlarının nerede başlayıp ve nerede bittiği tartışmaları günümüzde de devam etmektedir. Tanör ve Yüzbaşıoğlu'na göre (2001, s. 168) düşünce özgürlüğü, “düşüncelere ve bilgilere ulaşma hakkı, kanaat özgürlüğü ve ifade özgürlüğü” olmak üzere üç temel ögeden oluşmaktadır. Bu üç temel öge düşüncenin oluşumundan önceki halini, sistemli bir bütün haline gelmesini ve dışı vurum olarak somutlaşan ifade edilebilir olma aşamalarını kapsamaktadır. Düşünce özgürlüğü kavramını tanımlamak yerine bu kavramla ilgili temel ilkeleri belirlemek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Şeffaf ve demokratik hukuk devletlerinde bireylerin herhangi bir düşünceyi üretmesi ve bu düşünceleri yayması cezalandırılmamaktadır. Bireyler, örtük bilgilerini açığa vurarak başkalarının haklarına zarar veriyorsa ya da suça teşvik ediyorsa bu eylemin cezai yaptırımları ülkelerin kanunlarıyla belirlenmektedir. Düşünce özgürlüğü kavramı hem 1982 Anayasası hem de uluslararası antlaşmalarla korunan ve tanınan bir haktır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın (Anayasa, 1982) “Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti”

başlıklı 26. maddesi¹ Türkiye'deki düşünce ve ifade özgürlüğüyle ilgili çerçeveyi çizmiştir. Evrensel İnsan Hakları Beyannamesinin (İHEB) 19. maddesi² (United Nations [UN], 1948) ve Türkiye'nin de tarafı olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) 10. maddesinde³ de düşünce özgürlüğü ele alınmış, iki fıkra halinde belirlenmiştir (Council of Europe [CE], 1950). Düşünce özgürlüğü ile ilgili çerçeveyi çizen diğer bir antlaşma ise yine Türkiye'nin tarafı olduğu Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'dir (MSHUS). Sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 16 Aralık 1966 tarih ve 2200 A (XXI) sayılı kararıyla imza, onay ve katılıma açılmış, 49. maddeye uygun olarak 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmenin 19. maddesi⁴ düşünce-ifade özgürlüğüne ilişkin haklara gönderme yapmaktadır (UN, 1976). Düşünce-ifade özgürlüğü gerek Anayasa'nın 26. maddesiyle gerekse de uluslararası sözleşmeler (AİHS ve MSHUS) ile güvence altına alınmış en temel insan haklarından. Ayrıca 26. Madde, AİHS ve MSHUS ulusal ve uluslararası düşünce özgürlüğü haklarını düzenlemektedir. Sözleşmelere taraf olan devletlerin düşünce özgürlükleri ile ilgili düzenlemelerinin hangi hallerde meşru olabileceği durumları belirlemektedir.

Kütüphane ve bilgi bilimi alanında da, internet erişim engellemeleri uluslararası insan haklarının ihlali olarak görülmekte ve otoritelerin bu tutumdan vazgeçmeleri önerilmektedir.

Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonunun (IFLA) yayınlamış olduğu bildirmede internet erişim özgürlüğü desteklenmektedir. "Bilgiye engelsiz erişim özgürlük, eşitlik, küresel anlayış ve barış için temeldir. Bu nedenle, Kütüphane Dernekleri Uluslararası Federasyonu (IFLA) belirtir ki:

¹ T. C. Anayasası 26. madde: Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir. Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sıralarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir. Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümlere, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.

² Her ferdin fikir ve fikirlerini açıklamak hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzubahis olmaksızın malumat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek veya yaymak hakkını içerir

³ AİHS 10. madde 1. fıkra: Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir. 2. fıkra: Kullanılması görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.

⁴ MSHUS (19. madde):

1. Herkes, kimsenin müdahalesi olmaksızın istediği düşünceye sahip olma hakkına sahiptir.

2. Herkes, düşüncelerini açıklama hakkına sahiptir; bu hak, herkesin, ülkesel sınırlara bağlı olmaksızın her çeşit bilgiyi ve fikri, sözlü, yazılı ya da basılı biçimde, sanat eserleri biçiminde ya da kendi seçeceği herhangi bir başka biçimde araştırma, edinme ve iletme özgürlüğünü de içerir.

3. Bu maddenin 2. fıkrasında öngörülen hakların kullanılması, özel bazı görev ve sorumlulukları da beraberinde getirir. Dolayısıyla, bunlara bazı sınırlamalar da konulabilir; ancak, bu sınırlamaların yasalarda öngörülmesi ve (a) Başkalarının haklarına ve şöhretine saygı bakımından ve (b) Ulusal güvenliğin, kamu düzeninin ya da kamu sağlığı ve genel ahlakın korunması bakımından gerekli olması zorunlu olmalıdır.

- Düşünce özgürlüğü, her birey için hem fikirlere sahip olma ve açıklama hem de bilgiyi araştırma ve erişim hakkıdır. Bu, demokrasinin temelidir ve kütüphane hizmetinin çekirdeğini oluşturur.
- Bilgiye erişim özgürlüğü, ortam ve sınırlara bakılmaksızın, kütüphane ve bilgi bilim mesleğinin temel sorumluluğudur.
- İnternete kütüphane ve bilgi hizmetleri aracılığı ile engelsiz erişim özgürlük, refah ve kalkınma için toplumları ve bireyleri destekler” (IFLA, 2014).

IFLA bu ilkeler doğrultusunda, Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Evrensel Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 13. ve 17. maddelerine gönderme de bulunarak çocukların sınırlandırılmadan interneti kullanmasını önerir (UN, 1989). Bu maddelerde, “sınırlarına ve formatına bakılmaksızın, çocukların kendi seçimi doğrultusunda her türlü bilgiyi arama ve ona erişim hakkına sahip olmaları gerektiği” belirtilmektedir. Bununla birlikte IFLA, filtreleme uygulamasının gerçekçi olmadığını ve bundan dolayı ailelere, çocuklara, kütüphanecilere ve öğretmenlere iyi bir medya eğitimi verilmesini önermektedir. IFLA girişimlerinden olan, Committee on Access to Information and Freedom of Expression-FAIFE de her türlü bilgiye erişimi ve ifade özgürlüğünü destekleyip düşünce özgürlüğünü demokrasinin temeli ve kütüphanelerin de özü olduğunu belirtmektedir (FAIFE, 2007). IFLA ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından hazırlanan *İnternet Bildirgesi* kılavuzunda da internet erişim engellemelerinin insan hakları ihlali olduğu belirtilmektedir (IFLA/UNESCO, 2006). IFLA'nın (2012) hazırlanmış olduğu *Kütüphaneciler ve Diğer Bilişim Çalışanları için IFLA Etik Kurallarında* da erişim engellemelerine karşı açık bir tutum alınmıştır. Bu kurallarda erişim engellemelerine karşı tutum, “kütüphaneciler ve diğer bilişim çalışanları, devletler, hükümetler, dini ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla bilgiye ve fikirlere erişimi sansür yoluyla engelleyen yaptırımları reddeder” şeklinde belirtilmiştir.

Demokratik toplumlarda haberleşme hakkı kadar mevcut durum hakkında eleştirilerde bulunmak da yorum yapmak da bir haktır. İnternetin kolay bir şekilde ulaşılabilir olması ve bireylerin özgür bir şekilde düşünce ürünlerini bu ortamda paylaşımları zaman zaman sorunlara yol açmaktadır. Doğası gereği özgür bir platform olan internet ortamı bazı ülkelerde uygulamadan kaynaklan sorunlarla karşılaşmaktadır. Bireylerin paylaştıkları ve ifade ettikleri düşünceler otoriteler tarafından sakıncalı olarak görülmekte ve engellemeyle sonuçlanabilmektedir (Dülger, 2007, ss. 1477-1545).

Erişim Engelleme, “internet ortamında yayın yapan bir siteye girişin çeşitli yöntemlerle önlenmesidir. Başka bir ifadeyle, çeşitli tekniklerle kullanıcıların bir internet sitesine ulaşımının engellenmesidir. Erişim engelleme işlemlerinde kullanılan belli başlı teknikler şunlardır: Alan Adından Erişim Engelleme, IP (İnternet Protokol) Adresinden Erişim Engelleme ve Nesne Tabanlı (URL) Erişim Engelleme” (Kılıç, 2010, s. 408). İnsanoğlunun mirası olan kayıtlı bilgiye erişim engellemeleri hemen hemen tarihin her döneminde yöneticilerin kolayca başvurduğu bir yöntem olmuştur. Tarihi dönemler içinde engelleme mantığı, yani sansür, hep aynı kalmışken sansür uygulanan materyaller ve ortamlar farklılaşmıştır. Tarihsel koşullara göre, insan düşüncesinin diğer insanlarla bulunduğu geleneksel bilgi taşıyıcısı olan kitaplar, gerek basılmadan gerekse de basıldıktan sonra ya toplatılmış ya da kütüphanelerde okurlardan uzak tutulmuştur (Sağlamtunç, 1991, ss. 93-99). Günümüzde ise internetin ve sosyal ağların engellendiği görülmektedir. Erişim engellemeleri sonucunda ortaya çıkan tablo sansür tartışmalarına neden olmaktadır (Köse ve Özen, 2010. s. 113).

Sansür, Latince “censere” kelimesi ile aynı kelime kökünden olup “değerlendirme” anlamına gelmektedir (Oxford, 2015). Sansür kavramı, Antik Roma'da, iki sulh yargıcından birinin unvanı olarak bilinen “censor” kelimesiyle aynı kökten gelmektedir. Censor'un görevi beş yılda bir vatandaşların ve servetlerinin sayımı yapmak, özelliklerini kaydetmek, bir anlamda vatandaşları fişlemek, ahlak zabıtalığı ve vergi denetmenliği yapmaktır (Webster, 2015).

Türkçede ise basın, yayın ve haberleşme ile sinema ve kitap yapıtlarının hükümetçe önceden denetlenmesi ya da kısıtlanması “sıkı denetim işi” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2015). Amerikan Kütüphanecileri Derneği’ne (American Library Association - ALA) (2015) göre ise sansür; sakıncalı ve tehlikeli bulunan fikirlerin, bilginin ve halka açık materyalin bireyler, gruplar ve devlet yetkilileri tarafından engellenmesidir. İnternet sansürü ise “insanların erişmek istediği belirli bilgilere erişimin kısıtlanması ya da yayınlanmak istenen bilgi ve belgelerin engellenmesi” olarak tanımlanmaktadır (Court Laws, 2015). Grothoff, Grothoff, Horozov ve Lindgren ise internet sansürünü “bilginin yayılımını engellemek ve muhalif görüşleri bastırmak isteyen otoriter hükümetler, şirketler ve baskı grupları için güçlü bir silah” olarak tanımlamaktadır (2003, s. 1).

Kanun koyucuların, dini otoritelerin, sosyal grupların ve bireylerin birçok nedenden dolayı fikirleri kontrol altına almaya çalışması insanlık tarihinin ilk dönemlerinden beri devam eden bir uygulamadır. Dafiaghor (2011, ss. 159–165), Antik çağ kalıntısı olarak tanımladığı sansürü “pre” ve “post” olarak ikiye ayırıp, sansürü Antik Çağdan bugüne baskı aracı olarak tanımlamaktadır:

“Platon, entelektüel, dini ve sanatsal nedenlerle sansürü formüle etmiş ilk düşünürdür. Günümüzde sansür geçmişe oranla, hükümetler, dini otoriteler, şirketler ve hatta demokratik yapılanmalar içinde bile artarak uygulanmaktadır. Sansür, tarih boyunca toplum içinde yayılan fikirlerin kontrol altına alınması için otoriteler tarafından uygulanan bir yöntem olmuştur. 20. yüzyıl boyunca kitaplar, tiyatro oyunları, filmler, televizyon ve radyo programları, haber programları ve diğer materyaller sakıncalı ve saldırgan fikirler yaydıkları gerekçesiyle yasaklanmıştı. Sansür için bulunan gerekçeler; sapkınlık, müstehcenlik, kışkırtıcılık ve hainlikti. Sansür bu ön yargılarla birlikte sosyal üç yapı (aile, din, devlet) altında meşrulaştırılmıştı.”

Toplumun sistematik olarak belirli önyargılarla şekillenmesini isteyen otoriteler, internet gibi şeffaf ve demokratik katılımı yüksek bir ortamı dini, politik, kültürel ve ahlaki gerekçelerle tehlikeli bulmaktadır. Aynı zamanda tehlikeli olduğu düşünülen zararlı içerik nedeniyle internet sansüre uğramaktadır. Sansüre neden olan zararlı içerik ülkelere ve kültürlere göre değişkenlik göstermektedir. Cohen (1997, s. 11) farklı motivasyonlara rağmen ülkelerin sansür nedenlerinin ortak kaygılardan kaynaklandığını belirtmektedir. Bu kaygılar;

- Ulusal güvenlik (silah yapımı, yasadışı uyuşturucu ve terörizm),
- Küçüklerin korunması (istismar, pazarlama, şiddet ve pornografi),
- İnsan onurunun korunması (etnik nefreti tahrik ve ayrımcılık),
- Ekonomik güvenlik (dolandırıcılık ve kredi kartı korsanlığı),
- Mahremiyetin korunması (kişisel verilerin izinsiz dolaşımı, elektronik taciz ve istenmeyen e-posta),
- İtibarın korunması (hakaret ve yasadışı karşılaştırmalı reklam),
- Telif hakları (müzik, yazılım, kitaplar vb. formatların yasadışı dağıtımı) olarak ön plana çıkmaktadır.

İnternet sansürünün geleneksel devlet tutumu olduğunu belirten Bennet (2012) ise internet sansürün nedenini şöyle açıklamaktadır: “İnternetteki her türlü görsel, işitsel ve yazılı materyalin, sosyal normlar üzerinde aşındırıcı etkilerinin olabileceği endişesi, geleneksel devletlerin interneti sansürlemelerinin meşru dayanağı haline gelebilmektedir. Aynı zamanda demokratik olmayan ülkelere vatandaşların, internet olanaklarından faydalanıp hükümet politikalarını eleştirmesi de, internetin yıkıcı etkisi olarak kabul edilip internet sansürü meşrulaştırılmaktadır.” Bununla birlikte ülkelerin ve hükümetlerin internet üzerindeki zararlı içerikle mücadele yöntemlerinin “ataerkil-paternalist” özellikler taşıması bu yönetim modelinin otokratik yapısından dolayı eleştirilmektedir. Paternalist anlayışa göre, devlet ve vatandaş arasındaki hiyerarşik ilişki, baba ve evlat arasındaki ilişkiye benzetilmektedir. Ailedeki hiyerarşik

yapının en üstünde bulunan bir baba, evlatlarını kendi hayat algısına göre doğru eylemlere yönlendirmektedir. Bu anlayışın hâkim olduğu devlet modelinde ise yönetenler vatandaşlarını kendi algıları doğrultusunda doğru bildikleri eylemlere yönleltmeye çalışmaktadırlar (Paternalizm, 2014). Doğu kültürlerinde yaygın olan paternalizm ile kültür arasındaki ilişkiye dikkat çeken Aycan'a (2000, s. 227) göre, Hindistan, Pakistan, Türkiye ve Çin'deki paternalist eğilimler ABD, Kanada ve Romanya vb. ülkelerden daha fazladır. Bununla birlikte Türkiye'deki kurumsal yapılarda, çalışanların liderlerin altında kaldığı ve örgüt yapısının aile yapısına benzediği dik bir hiyerarşik yapının hâkim olduğunu belirtmektedir. Dworkin, (2014) paternalist yönetim anlayışının otoritelerin çıkar ve iyiliği için vatandaşların özgürlüklerini sınırlandırabileceğini belirtir. Paternalist kaygılarla, yetişkinlerin ve çocukların internet ortamındaki zararlı içerikten koruma anlayışı, gerçekte bireylerin bilgiye erişim hakkını sınırlandırıp sansüre neden olmaktadır. Klang (2005) "bu yönetim anlayışında vatandaşları 'koruma' söyleminin doğru olmadığını aksine yöneticilerin kendi pozisyonlarını ve güçlerini korumak için paternalist yöntemlerle interneti kontrol ettiklerini" belirtmektedir. Paternalist anlayış feodal yapısından dolayı asrlardan mutlak itaati bekleyen ve asrların fikirlerinin önemsenmediği bir yapıya işaret etmektedir. İnternetin böyle korumacı bir anlayışla düzenlenme arzusuna Birleşmiş Milletler Sosyal Ekonomik Konseyinin insan haklarıyla ilgili raporunda (UN, 1998, s. 13) dikkat çekilmekte ve internet üzerindeki devlet baskısı eleştirilmektedir. Bu raporda, "- toplumların kültürel kimlikleri ve moral dokularının korunması için denetim, düzenleme ve erişimin engellenmesinin zorunlu olduğu gerekçesiyle - devletler tarafından bu teknolojilerin ve yine, özellikle internetin kullanımı üzerinde aşırı düzenleme getiren faaliyetler paternalisttir. Bu tip düzenlemeler, insanları kendi kendilerinden bile korumaya kalkışır ve bu nedenle bireyin değeri ve onuru ilkelerine doğası itibarıyla ters düşer" görüşleri öne çıkmaktadır.

İnternet geniş olanaklarına rağmen kontrol edilemeyen zararlı içerik nedeniyle birçok ülkede engellenmekte ya da sansüre uğramaktadır. Gelişmiş demokrasilerde bireyleri internetin zararlı içeriklerden korumak için hukuksal alt yapı oluşturularak ve uluslararası sözleşmeler göz önünde bulundurularak gerekli yaptırımlar uygulanmaktadır. İnternet, ABD'de dünyanın geri kalanına oranla göreceli olarak özgürdür. Bununla birlikte kullanıcılar internete erişim ve internette istediklerini yayınlama konusunda bazı engellemeler ile karşı karşıyadırlar. İnternetin düzenlenmesine neden olan gerekçeler kabaca altı başlıktan oluşmaktadır. Bunlar; çocukların istismardan korunması, ulusal güvenlik, telif hakları, yasadışı kumar, hakaret ve bilgisayar güvenliğidir (OpenNet, 2010, s. 379).

Amerika'da internete getirilen ilk ciddi kısıtlama girişimi 1996'da kabul edilen, İletişimde Uygunluk Kanunu (Communications Decency Act-CDA) 18 yaş altı bireyler için, "uygunsuz" olarak tanımlanan içeriğin erişimini yasaklamıştır. CDA, kısa bir süre sonra sivil toplum kuruluşları tarafından eleştirilmiş ve yargıya taşınmıştır. ABD Yüksek Mahkemesi, kanunda geçen "edepsiz" kavramının belirsiz olduğuna ve bu belirsizliğin düşünce özgürlüğünü kısıtladığına karar vermiştir (CDA, 1997). Ardından, Amerikan Kongresi 1998'de CDA'nın yerine geçecek, Çevrimiçi Çocuk Koruma Kanununu (Child Online Protection Act-COPA) kongreden geçirmiştir. Kanun koyucuların "çocuklar için zararlıdır" uyarısıyla internetteki zararlı içeriğin dağıtımını üstlenmek istediği bu kanun da ABD Yüksek Mahkemesinden geri dönmüştür (COPA, 1998). Son olarak, çocukların istismarını önlemek ve onları internetteki zararlı içerikten korumak amacıyla Çocukların İnternette Korunması Kanunu (Children's Internet Protection Act - CIPA) 2000 yılında yürürlüğe girmiştir (CIPA, 2000). Yüksek Mahkeme bu son kanuna yapılan itirazları reddederek internette filtreleme uygulamasının önünü açmıştır. Kanuna itiraz eden sivil toplum kuruluşlarının en önemli nedeni, filtreleme işinin "ailelere bırakılması gerektiği" vurgusudur. Aksi takdirde, devlet müdahalesinin düşünce özgürlüğünü engelleme anlamına geleceği kaygısı ön plana çıkmaktadır. Bu kanunlardan sonra, filtreleme işini daha çok özel servis sağlayıcıları (ISP-Internet Service Providers-İnternet Servis Sağlayıcıları) talepler doğrultusunda

yapmaktadır. ABD’de ciddi bir pazar payına sahip olan servis sağlayıcıları çeşitli özel paketlerle müşterilerine (okul, işletmeler, veliler vb.) hizmet sunmaktadır. Filtreleme paketleri, içeriği uygun beyaz liste (White List) içinde yer alan sitelere izin verirken bazı programlar ise siyah liste (Black List) içinde yer alan uygunsuz içerikli siteleri engellemektedir (EFA, 2002).

ABD’de 2009 yılına kadar internetle ilgili alınan kararlara bakıldığında, engellemelerin çocuk pornografisiyle ilgili içeriklere ve müstehcen içeriklere ilişkin olduğu görülmektedir. Bununla birlikte internet üzerinden oynanan ve yasa dışı olarak kabul edilen kumar oyunlarına yönelik engellemeler de görülmektedir. Bu amaçla, 1999 İnternette Kumarın Yasaklanması Kanunu (The Internet Gambling Prohibition Act-IGPA) ABD Senatosundan geçmiş ve internet üzerinden şans oyunu oynayanların, suç ve istismardan korunmasına yönelik bir adım atılmıştır (GIPA, 2000). Bu kanunun amaçları; Piyango İdaresi gibi devlet kurumlarının itibarını korumak, vatandaşlarının internet üzerinden oynanan şans oyunları ile suistimal edilmesini engellemek ve internet üzerinden oynanan yasa dışı kumarın diğer ülkelerle ABD arasında ortaya çıkaracağı ticari anlaşmazlıkların önüne geçmektir. ABD’de genel olarak dini, siyasi, ideolojik veya bilimsel çalışmalara karşı herhangi bir yasaklama getirilmemiştir. ABD’deki bu konulardaki kısıtlamalar ile ilgili tartışmalar sürekli güncelliğini korumaktadır. ABD’de hükümet kaynaklı - zorunlu- birçok kısıtlama girişimi derhal değişime uğramaktadır. Bu da, gönüllülük esasının yer bulmasına neden olmaktadır. Bu konulardaki düzenlemeler internet servis sağlayıcılarından beklenmektedir. Öz düzenleme (self-regulation) yöntemi sektörde benimsenmiştir. ABD’de çocukların cinsel istismarına yol açan çocuk pornografisi hariç, içerik düzenleme ile ilgili genel beklenti, içeriği tümüyle engellemekten ziyade istenmeyen kısımları uzaklaştırma yönündedir. Freedom House 2015 raporu, internetle ilgili tüm sorunlara rağmen internetin ABD’de özgür olduğunu belirtmektedir (Freedom House, 2015).

Avrupa’daki ülkeler internet erişim yasakları konusunda farklı uygulamalarda bulunsa da Avrupa Birliği’nin bu konudaki yaklaşımı, Enformasyon Toplumu yaratma ve bu konseptte uygun olarak hareket etme eğilimindedir. AB ülkelerinde ortak olan en önemli başlık çocukların suistimallerine neden olan çocuk pornografisidir. AB, pornografik içerik konusunda var olan kategorik kavram kargaşasını gidermek için bazı ilkeler üzerinden hareket etmektedir. AB’nin bu konudaki tutumu, “çocukların yetişkinler için olan pornografik içeriğe erişimiyle, yetişkinlerin çocuklar hakkındaki pornografiye erişimi gibi farklı konuları birbirine karıştırmak tehlikeli olur” şeklindedir (European Commission [EC], 1996, s. 10). Bununla birlikte Avrupa Komisyonu var olan kaygıları gidermek için 1998’de internetin daha güvenli kullanımı amacıyla bir eylem planı hazırlamıştır. Eylem planında internet endüstrisinin öz düzenleme (self-regulation) ve kullanıcıların farkındalığının artırılmasına vurgu yapılmaktadır. Avrupa Parlamentosu ayrıca kanun dışı içerikle zararlı içeriğin birbirinden farklı olduğunu belirtip, “zararlı içeriğe, hukuka aykırı içerikten farklı muamele edilmelidir” önerisinde bulunmuştur (European Parliament [EP], 1999, s. 3). AB’ye göre kanun dışı içerik, “yürürlükteki kanunlarla uyumsuz içerik iken zararlı içerik ise ailelerin internette çocuklarının ziyaret etmesini istemediği her türlü içeriği kapsamaktadır. Avrupa Parlamentosunun hazırladığı eylem planına göre, internet üzerinden yapılan ticaret, çocukların cinsel sömürüsü, kadınların sömürülmesi, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, terörizm ve siber suçlarla mücadele, engelleme veya filtreleme için önemli başlıklardır. Bu planla zararlı içeriği önlemek için uluslararası işbirliğine, internetin güvenli kullanımı, kanuni olmayan içerikle mücadele ve filtreleme araçlarının geliştirilmesine vurgu yapılmıştır” (EP, 1999).

İnternet üzerinden işlenen suçlarla ilgili olarak, Avrupa Konseyi yukarıdaki çalışmalara ek olarak 2001’den itibaren bir dizi çalışma başlatmıştır. Bunlardan ilki; bilgisayar sistemleri, internet ağları ve bu ağlar üzerindeki veriler aleyhine çeşitli davranışları sınırlandıran, 2001 Siber Suç Sözleşmesi’dir (Convention on Cybercrime). Bu sözleşmenin amacı üye devletlerin ulusal hukuk mevzuatının AB mevzuatıyla uyumlu hale getirilmesi ve AB üyesi olmayan devletlerle işbirliğinin kolaylaştırılmasıdır. Siber Suç Sözleşmesi, sözleşmeye taraf olan 50 ülkenin

katılımıyla 1 Temmuz 2004'te onaylanıp, yürürlüğe girmiştir (CE, 2001). İkinci çalışma ise, 2003'te hazırlanan ve 1 Mart 2006'da yürürlüğe giren, internet üzerinden işlenen ırkçılık ve yabancı düşmanlığının cezalandırılması hakkındaki ek protokolün, Siber Suç Sözleşmesi'ne eklenmesidir (CE, 2003). Üçüncü çalışma, internet üzerinden işlenen terörizm suçları, suç tahriki, terör amaçlı eğitim ve terör elmanı toplamaya yönelik olarak gerçekleştirilecek eylemlerin, AB Hukuk normlarına uyumu için yapılan, Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'dir (Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism). Bu sözleşme 2005'de hazırlanmış ve 2007'de yürürlüğe girmiştir (CE, 2005). Bu sözleşmelerle birlikte, AB Konseyi, üye devletlerde internet üzerinden ırkçılık ve yabancı düşmanlığıyla ilgili suçlarla ilgili olarak etkin, orantılı ve caydırıcı bir taslak çerçeve kararı almıştır. 2008'de alınan bu karara göre, "ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, AB'nin dayandığı temel ilkeler ve Üye Devletlerin ortak görüşü olan, özgürlük, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü prensiplerinin ihlali anlamına gelmektedir" (CE, 2008, s. 55).

AB'de internet üzerinden işlenen her türlü suçla ilgili olarak birçok sözleşme hazırlanmış olsa da genel eğilim internetin üye devletlerce engellenmemesi ve internet endüstrisinin öz düzenleme yapması yönündedir. Akdeniz ve Altıparmak, AB'de alınan tüm engelleme ve filtreleme önlemlerine rağmen AB Bakanlar Kurulunun, internetteki yaratıcılığın öldürülmemesi ve internetin özgür bırakılması yönünde kararlarını hatırlatmaktadır. "Her iki örgüt tarafından da belli türdeki içeriğin cezalandırılması teşvik edilse de, ne AB ne de Avrupa Konseyi internetin suç amaçlı kullanımıyla mücadelede web sitelerine erişimin engellenmesini uygun bir seçenek olarak değerlendirmemektedir. Tam tersine, engelleme politikası ile ilgili ciddi endişeler dile getirilmiş ve bu uygulama Avrupa Birliği tarafından açıkça reddedilmiştir. Bunun yanında, Avrupa Konseyi Siberaç Sözleşmesi ve Ek Protokolü ve Terörizmi Önleme Sözleşmesi'nde internet yoluyla yayılan suç niteliği taşıyan içerikle mücadele için erişim engelleme yolunu uygun bir seçenek olarak desteklememiş ve önermemiştir. Bununla birlikte, erişim engelleme ve filtreleme politikaları Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından yayımlanan bazı bildirme ve tavsiyelerde tartışılmış ve kamu makamlarının hukuka aykırı içerikle mücadelede genel engelleme ve filtreleme önlemlerine başvurmaması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır" (2008, s. 87). Freedom House 2015 raporuna göre, internetle ilgili olarak yapılan tüm düzenlemelere rağmen, İnternet AB üye ülkelerinde özgürdür (Freedom House, 2015).

Klasik kitle iletişim araçlarına oranla daha hızlı ve kolay bir şekilde internete erişmek ve ondan faydalanmak yadsınamaz bir gerçektir. Gelişen iletişim teknolojileriyle birlikte internette engellenen içeriklere erişebilmek daha da kolay bir hale gelmiştir. Önceki teknolojilere kıyasla bilginin üretimi ve yayılımı internet daha hızlı olduğu için bu ortamdaki bilgileri kontrol etmek neredeyse imkânsızdır. Diğer medya araçlarıyla karşılaştırıldığında internet sunucusu yurt dışında olan ve erişimi yurt içinde engellenen her hangi bir içeriğin tümüyle kontrolü zordur (Leberknight, Chiang, Poor ve Wong, 2010, s. 2). Erişime engellenen düşüncelerin doğruluğuna bakılmaksızın sansürün düşünce-ifade özgürlüğü üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu söylemek gerekir. Sansür, gerçeğin bulunmasına engel olduğu ve entelektüel birikim üzerinde yıkıcı etkiler yarattığı için yanlıştır ve kabul edilemez bir olgudur. Mill (1950, s. 126), "gerçeğin ancak tamamen, korkusuzca ve sıklıkla tartışılarak kanıtlanabilir ve kabul edilebilir olduğunu, aksi takdirde asla kabul edilemeyecek birer dogma olarak kalmaya mahkûm olacağını" belirtir. Erişim engellemeleri sonucunda ortaya çıkan sansür, bireylerin neyi okuyabileceği, neyi düşünebileceği, neyi görebileceği, neyi duyabileceği ve neyi konuşabileceği gibi en temel insani haklarından mahrum kalması anlamını taşımaktadır.

5651 Sayılı Kanun ve Türkiye'deki İnternet Düzenlemelerine Yansımaları

5651 Sayılı Kanun yasalaşmadan önce internet farklı kanunlarla düzenlenmiştir. Türk Ceza Kanunu (TCK), Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) ve Basın Kanunu bu düzenlemelere

yasal dayanak olmuştur. Yukarıdaki düzenlemelerden sonra, “5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun” (5651 Sayılı Kanun, 2007) kabul edilmiştir.

5651 Sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce internet düzenlemelerinin en önemli yasal dayanaklarından biri TCK'nin 301. maddesi⁵ kapsamındaki düşünce suçlarıyla ilgili mevzuat olmuştur (5237 Sayılı Kanun, 2004). Ardından, internet üzerinden yayınlanacak materyalle ilgili bir kanun olmamasına rağmen, internet üzerinden doğabilecek sorunlar, 07 Haziran 2001 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) kabul edilen 4676 Sayılı Kanun⁶ ile düzenlenmeye çalışılmıştır. Kanunda yer alan, 5680 sayılı ve 1950 tarihli Basın Kanunu'nu değiştiren Ek 9.⁷ madde ile yapılması planlanan düzenlemeler internet sansürü tartışmalarına neden olmuştur. İnternetin doğasıyla hiçbir ilgisi olmayan ve basılı olan her türlü materyali ilgilendiren bu kanun “ifade özgürlüğü sorunlarına yol açacağı ve internetin özel bir yasayla düzenlenmesi gerektiği” gerekçeleriyle zamanın Cumhurbaşkanı tarafından 18 Haziran 2001'de yeniden görüşülmesi için TBMM'ye geri gönderilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2001). Bu kanun daha sonra isminde yapılan değişikliklerle, 4756 Sayılı Kanun⁸ olarak yürürlüğe girmiştir. İnternet erişim engellemesine neden olan diğer bir kanun ise, 5846 sayılı ve 05 Aralık 1951 tarihli FSEK'in bazı maddelerinin değiştirilmesini sağlayan 4630 sayılı ve 21 Şubat 2001 tarihli kanuni düzenlemedir (5846 Sayılı Kanun, 1951). Bu kanunun Ek-4. maddesi⁹ internet ortamında telif haklarını korumak gerekçesiyle, kanunu ihlal durumlarından dolayı erişimi engelleme tedbir kararları uygulanmıştır (Akdeniz ve Altıparmak, 2008, s. 90).

5651 Sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra erişime kapatılan sitelerden en bilineni, YouTube adlı video paylaşım sitesidir. YouTube'a yapılan başvurular sonucunda zararlı olduğu düşünülen içeriğe Türkiye'den erişim sonlandırıldığı halde aynı içeriğe yurt dışından erişildiği gerekçesiyle YouTube, Mayıs 2008 tarihinde erişime kapatılmıştır. Bu erişim engelleme durumu iki yıl sürmüştür. Çelikel'e (2011, ss. 63-68) göre, bu erişim engelleme kararlarının gerekçelerinden ilki, yurt dışından paylaşılan Atatürk aleyhine içerik barındıran videolardır. Diğerleri ise otoriteler tarafından sıklıkla belirtilen YouTube paylaşım sitesinin Türkiye'ye vergi vermemesi sorunudur. Akdeniz ve Altıparmak ise (2008, s. 30), YouTube sitesinin kapatılma nedenlerini üç gurupta ele almıştır. Bunlar; “Atatürk'ü ve diğer kutsal değerleri aşağılama; şiddet içeren ifadeler; Ceza muhakemesi usulüne ilişkin engellemelerdir.”

4 Mayıs 2007 tarihinde “5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun” kabul edilmiştir. Bu kanununun en önemli iki özelliği; internetle ilgili aktörlerin belirlenmesi ve sorumlulukların tanımlanmasıdır. Kanunun gerekçesi kanun teklifinde şu şekilde özetlenmiştir (5651 Sayılı Kanun

⁵ Madde 301: “Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisini, Hükümetin manevi şahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin askeri veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya Adliyenin manevi şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif edenler altı aydan üç seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.” Bu kanun, 13 Kasım 2005 tarih ve 25642 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 04 Kasım 2004 tarih ve 5252 sayılı kanunun 12. maddesi ile 1 Haziran 2005 tarihi itibarıyla tüm ek değişiklikleriyle birlikte yürürlükten kaldırılmıştır.

⁶ 4676 Sayılı Kanun: “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.”

⁷ Ek Madde 9: “Bu Kanun, yalan haber, hakaret ve benzeri fiillerden doğacak maddî ve manevî zararlarla ilgili hükümleri, bilişim teknolojileri ve internet ortamında sayfa açılması veya elektronik gazete, elektronik bülten vb. suretiyle yayımlanan her türlü yazı, resim, işaret, sesli veya sessiz görüntü ve benzerleri hakkında da uygulanır.”

⁸ 4756 Sayılı, “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.”

⁹ 5846 Sayılı Kanun, Ek-4. Madde: “Bir eseri temsil eden veya topluma açık yerlerde gösteren, bu gösterimi düzenleyen veya dijital iletim de dâhil olmak üzere her nevi işaret, ses ve/veya görüntü iletimine yarayan araçlarla yayın veya yayımına aracılık eden, bir eseri kiralayan veya kamuya ödünç veren, yapılan nüshaları yasal veya yasal olmayan yollardan tülkeye sokan ve her ne şekilde olursa olsun ticaret konusu yapan ve kullanan, kişiler hakkında dört yıldan altı yıla kadar hapis ve elli milyar liradan yüz elli milyar liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur.”

Teklifi, 2007): “Dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak, ülkemizde de, internet ortamının sağladığı imkânların suistimal edilmesi suretiyle işlenen suçlarla mücadele konusunda etkin ve doğru bir yapılanmayı mümkün kılacak özel bir kanun çıkartılması zorunlu hale gelmiş bulunmaktadır.” Kanunun amacı ve kapsamı ise (5651 Sayılı Kanun, 2007), “içerik sağlayıcı, yer sağlayıcı, erişim sağlayıcı ve toplu kullanım sağlayıcıların yükümlülük ve sorumlulukları ile internet ortamında işlenen belirli suçlarla içerik, yer ve erişim sağlayıcıları üzerinden mücadeleye ilişkin esas ve usulleri düzenlemek” olarak belirtilmiştir.

5651 Sayılı Kanun kapsamında internet üzerinden işlenen suçlarla ilgili yetkili kurumlar Adli Makamlardır. Adli Makamlar 5651 Sayılı Kanunun 8. maddesinin 2. fıkrasında yer alan yetkiye ve tanımlara göre hareket etmektedir (5651 Sayılı Kanun, 2007). Bununla birlikte Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB), görev ve yetkilerini 5651 Sayılı Kanun kapsamında hazırlanan yönetmeliklerden¹⁰ (TİB, 2012) olarak web sitelerinin erişiminin engellenmesi yönünde idari tedbir kararı alabilmektedir. 5651 Sayılı Kanun kapsamında, internet üzerinden işlenen suçlarla ilgili olarak erişim engellemelerinin yapılacağı durumlar kanunun 8. maddesinin 1. fıkrasında belirtilmiştir. Belirlenen bu suçlar internet için yapılan 5651 Sayılı Kanuna özgü suçlar değildir. Bu suçlar, 5237 sayılı TCK’da (2004) yer alan katalog suçlardır:

- İntihara yönlendirme (madde 84),
- Çocukların cinsel istismarı (madde 103, 1. fıkra),
- Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımını kolaylaştırma (madde 190),
- Sağlık için tehlikeli madde temini (madde 194),
- Müstehcenlik (madde 226),
- Fuhuş (madde 227),
- Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228).

Ayrıca 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun (5816 Sayılı Kanun, 1951) kapsamında belirlenen suçlar da 5651 Sayılı Kanuna özgü suçlar değildir. İnternet üzerinden işlenen suçlarla ilgili olarak yukarıdaki katalog suçlardan birine giren bir içeriğin bulunduğu sitelere tedbiren erişim engeli konmaktadır. Eğer bu erişim engeline itiraz eden olmazsa site sonsuza kadar engellenmektedir. Akdeniz ve Altıparmak (2008, s. 16) 5651 Sayılı Kanunu şu şekilde değerlendirmiştir:

“5651 Sayılı Kanun bir siber suç kanunu değildir, yeni suçlar ihdas etmemekte, ceza muhakemesi hukukuyla idare hukuku hükümlerinin bir karışımını içermektedir. İlk bakışta kanunun temel amacının ceza muhakemesini kolaylaştırmak olduğu düşünülebilirse de, dikkatli bir inceleme kanunun aslen 8. maddede sayılan suçları ve etkilerini sona erdirmeyi amaçladığını göstermektedir.”

5651 Sayılı Kanun yürürlüğe girdikten sonra, 2008’den 2016 Şubat ayına kadar 109805 web sitesine Yüksek Seçim Kurulu, mahkeme, savcılık, TİB vb. kurum kararlarıyla erişim engeli uygulanmıştır. Bu engelleme kararlarının % 94,3’lük kısmını TİB idari tedbir kararıyla almıştır (Engelliweb, 2016). 5651 Sayılı Kanun çerçevesinde TİB’e verilen idari tedbir yetkisi sansüre zemin hazırladığı gerekçesiyle tartışmalara neden olmuştur (Altıparmak ve Akdeniz, 2014, ss. 1-18). Takibe bağlı olarak kişilerin kendi hak ve özgürlüklerini tehlikeye sokan içerikler site

¹⁰ 24 Ekim 2007 Tarihli ve 26680 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan “Telekomünikasyon Kurumu (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu) Tarafından Erişim Sağlayıcılara ve Yer Sağlayıcılara Faaliyet Belgesi Verilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik,” 01 Kasım 2007 Tarihli ve 26687 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan “İnternet Toplu Kullanım Sağlayıcıları Hakkında Yönetmelik”, 30 Kasım 2007 tarihli 26716 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesine Dair Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ve son olarak 01.03.2008 tarihli ve 26803 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Tarafından Erişim Sağlayıcılara ve Yer Sağlayıcılara Faaliyet Belgesi Verilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik.”

yetkilileri tarafından temizlenmediği takdirde devreye savcılık ve mahkemeler girmektedir. Fakat TİB'e verilen geniş yetkilerden dolayı TİB mahkeme kararlarını beklemeden doğrudan müdahale edip siteleri engelleme yoluna gitmektedir. TİB idari tedbir kararları doğrultusunda 20 Mart 2014'te erişimi engellenen sitelerden biri popüler bir sosyal medya uygulaması olan Twitter'dır (Radikal, 2014). Twitter, TİB tarafından bir dizi mahkeme kararı ve İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yaptığı soruşturma kapsamında erişime engellenmiştir. İlgili mahkeme kararlarında, Twitter'ın tamamının erişime engellenmesine dair bir hüküm olmamasına rağmen, TİB idari tedbir kararı uygulayarak Twitter'ı tamamıyla erişime kapatmıştır. Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) yapılan bireysel başvurular sonucunda Twitter yeniden erişime açılmıştır. AYM'nin 2 Nisan 2014'te açıkladığı karar metninin Hüküm kısmının B maddesinde belirtilen "başvurucuların Anayasanın 26. maddesinde¹¹ güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine" karar verilmiştir (Anayasa Mahkemesi[AYM], 2014a). Söz konusu AYM kararında ayrıca "başvuru konusu olayda TİB'in bazı mahkeme kararlarını gerekçe göstererek twitter.com internet sitesine erişimi engellediği anlaşılmakta ise de dayanak gösterilen kararların incelenmesinden söz konusu kararların sadece belli URL adreslerine erişimin engellenmesine yönelik olduğu, derece mahkemelerince doğrudan twitter.com internet adresine erişimi engellemeye yönelik bir karar alınmadığı anlaşılmaktadır" ifadesi yer almıştır.

Twitter'ın ardından erişime engellenen diğer bir site ise YouTube'dur. Video paylaşım sitesi YouTube, TİB'in kararıyla 27 Mart 2014'te Türkiye'de erişime engellenmiştir. Dış İşleri Bakanlığında yapılan açıklamada, YouTube'un engelleme gerekçesi, ulusal güvenliği birinci dereceden tehdit olarak belirtilmiştir (Radikal, 2014). 5651 Sayılı Kanunda ulusal güvenliği tehditle ilgili bir madde olmadığı halde bu kanunun 8. Madde 1. fıkra b bendi ve 4. fıkrası erişim engeli için gerekçe gösterilmiştir. Oysa adı geçen madde Atatürk aleyhine işlenen suçlara göndermede bulunmaktadır. YouTube temsilcisi John Kent Walker ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının AYM'ye yaptıkları bireysel başvuruları sonucunda YouTube yeniden erişime açılmıştır. AYM'nin 29 Mayıs 2014'te açıkladığı karar metninin Hüküm kısmının B maddesinde belirtilen "başvurucuların Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine" karar verilmiştir (AYM, 2014b).

Türkiye'de mahkemelerin, savcılığın ve TİB'in internet için uyguladıkları erişim engellemelerinin yanında 22 Kasım 2011'de yürürlüğe giren "güvenli internet" uygulaması da tartışmalara yol açmıştır. İnternet üzerindeki katı denetimin son aşaması 2001 yılında uygulanmaya başlanan filtre uygulamasıdır (BTK, 2011). Bu düzenlemeye karşı, "Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu – BTK'nin filtreleme sisteminin hukuki dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle uygulamanın iptali için Danıştay'da dava açılmıştır. Alternatif Bilişim Teknolojileri Derneği, filtreleme sisteminin tek bir aile yapısı ve tek kalıp değerler üzerinden hareket ettiğini ve bu sistemin toplumda farklı yapı ve çeşitliliği engellediğini ileri sürmüştür" (Altıparmak ve Akdeniz, 2014, s. 2).

5651 Sayılı Kanun birçok kez torba kanunlarla değiştirilmiştir. Yapılan bu değişiklikler de internet üzerindeki zararlı içerikle mücadelede yetersiz kalmış ve idareye (TİB) verilen sınırsız yetkilerden dolayı 5651 Sayılı Kanun sansür kanunu olarak anılmaktan kurtulamamıştır. Uluslararası sözleşmelerle uyumlu yeni bir internet kanununa duyulan ihtiyaç ortadayken 6 Şubat 2014'te yenilenen ve torba kanunla meclisten geçirilen yeni 5651 Sayılı Kanun, "6518 Sayılı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun," 19 Şubat 2014'te Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmış

¹¹ T.C. Anayasası 26. madde: "Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir."

ve Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (6518, 2014). Bu kanundan kaynaklanacak olan erişim engellemelerinin sansüre kadar gideceği, özellikle de kişilik haklarının ihlalinde dolayı ortaya çıkacak mağduriyetlerle ilgili kaygılar ön plana çıkmıştır (Altıparmak ve Akdeniz, 2014, ss. 4-15).

5651 Sayılı Kanun, mahkeme kararları beklenmeden TİB tarafından internet sitelerinin engellenmesi, engellemeye neden olan zararlı içeriğin kanuna göre hangi nedenlerden dolayı aykırılığının net olmaması, zararlı içeriğin olduğu sayfanın engellenmesi yerine tüm web sitesinin engellenmesi, kişisel verilerin korunması adı altında vatandaşların fişlenmesi endişesi, erişim sağlayıcıları birliği kurarak tüm erişim sağlayıcılarını bu birliğe girmeye zorlayan yapısından dolayı Türkiye’de birçok kesim tarafından eleştirilmektedir (Altıparmak ve Akdeniz 2014, ss. 4-15). 5651 Sayılı Kanun kapsamındaki erişim engellemelerinin, anayasa ve uluslararası sözleşmeler doğrultusunda insan hak ve özgürlüklerinin ihlali anlamına geldiğini belirten Akgül (2010, s. 293) şu tespitte bulunmaktadır: “yasaklama kararı başta iletişim özgürlüğüne ve ifade özgürlüğüne kısıtlama getiriyor; aynı zamanda öğrenme, iş yapma, ticaret, örgütlenme, kendini geliştirme, eğlenme konularında da kısıtlama getiriyor. Bunlar temel insan haklarıdır. Bizim anayasamız, hukukun temel ilkeleri bu kararın ancak mahkeme tarafından verilmesini şart koşmaktadır. Bu bakımdan, kanunun getirdiği ‘idari tedbir’ yani BTK içinde bürokratik bir kadronun bir mahkeme gibi, resen, karar vermesi, anayasa ve uluslararası hukuk ilkelerine aykırıdır.”

5651 Sayılı Kanun, daha sonra 26.02.2014 tarihli 6527 sayılı “*Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*” (6527, 2014), 10.09.2014 tarihli 6552 sayılı “*İş Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun*” (6552, 2014) ve 27.03.2015 tarihli 6639 sayılı “*Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*” (6639, 2015) ile değiştirilerek yeniden düzenlenmiştir. Bu kanuni düzenlemelerin iptali için AYM’ye başvurular yapılmıştır. Bunlardan biri; 6552 Sayılı İş Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanunla ilgili yapılan iptal başvurusudur. Bu başvuru 02.10.2014’te karara bağlanmış ve 6552 Sayılı Kanunla yapılan internet yayınları hakkındaki düzenlemeler iptal edilmiştir (AYM, 2014).

5651 Sayılı Kanununun 3. Maddesine eklenen “trafik bilgisi Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı tarafından ilgili işletmecilerden temin edilir ve hâkim tarafından karar verilmesi hâlinde ilgili mercilere verilir” şeklindeki 4. fıkra iptal edilmiştir. AYM (2014) iptal gerekçesinde bu tür bilgilerin kişisel veri olduğunu ve “kişilerin tercihleri, düşünceleri ve davranışları hakkında fikir verebileceğinden kişilerin özel hayatlarına müdahale riski” taşıdığını belirtmiştir. AYM (2014) gerekçeli kararının devamında, Anayasanın 20. Maddesinde (1982) yer alan kişisel verilerin gizliliği ilkesinin ihlali anlamına gelen bu düzenlemeyle ilgili olarak “trafik bilgisi adı altında temin edilecek olan bilgiler Anayasa ile teminat altına alınan iletişimin gizliliği, düşünce ve ifadeyi yayma özgürlüğü, haberleşme özgürlüğü, kişisel verilerin korunması gibi birçok temel hakla doğrudan ilgili olup bu bilgilerin TİB tarafından herhangi bir kurala ve sınırlamaya tabi olmaksızın istenildiği zaman ve şekilde elde edilebilir olması temel hak ve özgürlüklerin doğrudan ihlaline sebebiyet vermektedir” ifadesini kullanmıştır. AYM (2014) 6552 sayılı Kanununun 127. Maddesiyle 5651 sayılı Kanun 8. Maddesine eklenen “Millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi nedenlerinden bir veya bir kaçına bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, erişimin engellenmesi başkanın talimatı üzerine başkanlık tarafından yapılır. Erişim sağlayıcıları Başkanlıktan gelen erişimin engellenmesi taleplerini en geç dört saat içinde yerine getirir. Başkan tarafından verilen erişimin engellenmesi kararı, Başkanlık tarafından, yirmi dört saat içinde sulh ceza hâkiminin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar” şeklindeki ek fıkra (16) düzenlemesini de Anayasaya aykırı görerek iptal etmiştir.

AYM (2014), gerekçeli kararında Yasama ve Yürütme organlarına internetle ilgili olarak hassas davranmaları gerektiğini ve TİB'in bu konudaki idari tedbir kararlarının doğru olmadığını ifade etmiştir. Kararda bu hassasiyetler “internet, modern demokrasilerde başta ifade özgürlüğü olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin kullanılması bakımından önemli bir değere sahip bulunmaktadır. İnternetin sağladığı zemin, bilgiye ulaşma, kişilerin bilgi ve düşünceleri ini açıklama, karşılıklı paylaşma ve yaymaları için vazgeçilmez niteliktedir. Bu nedenle sadece düşünceyi açıklamanın değil, aynı zamanda bilginin elde edilmesi açısından günümüzde en etkili ve yaygın yöntemlerden biri haline gelen internet konusunda yapılacak düzenleme ve değerlendirme yapma ve uygulamalarda devletin ve idari makamların çok hassas davranmaları gerektiği açıktır” şeklinde ifade edilmiştir.

5651 Sayılı Kanunla ilgili düzenlemeleri içeren ve AYM tarafından bazı maddeleri iptal edilen diğer bir kanun ise 6518 Sayılı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanundur. Bu kanunun bazı maddeleri 9 Aralık 2015 tarihinde iptal edilmiştir. İptal edilen maddeler gerekçeli kararın Resmi Gazetede yayımlandıktan bir yıl sonra yürürlüğe girecektir. (T24, 2015).

“5618 Sayılı Kanun ile 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunun 4. maddesine eklenen “İçerik sağlayıcı, Başkanlığın bu Kanun ve diğer kanunlarla verilen görevlerinin ifası kapsamında, talep ettiği bilgileri talep edilen şekilde Başkanlığa teslim eder ve Başkanlıkça bildirilen tedbirleri alır” şeklindeki hüküm AYM tarafından iptal edildi. Ayrıca kanunun 5. Maddesinin, 3, 4, 5 ve 6. fıkralarının da iptaline karar verildi. 3. fıkra, “Yer sağlayıcı, yer sağladığı hizmetlere ilişkin trafik bilgilerini bir yıldan az ve iki yıldan fazla olmamak üzere yönetmelikte belirlenecek süre kadar saklamakla ve bu bilgilerin doğruluğunu, bütünlüğünü ve gizliliğini sağlamakla yükümlüdür”, 4. fıkra, “Yer sağlayıcılar, yönetmelikle belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde yaptıkları işin niteliğine göre sınıflandırılabilir ve hak ve yükümlülükleri itibarıyla farklılaştırılabilirler” hükümlerini içeriyordu. İptal edilen 5. fıkra, yer sağlayıcılara, istenilen bilgileri TİB'e teslim etme zorunluluğu getirirken, 6. fıkra da, “kanundaki yükümlülüklerini yerine getirmeyen yer sağlayıcılara TİB tarafından para cezası verilebilmesini” mümkün kılıyordu. AYM ayrıca, erişim sağlayıcılara, engellenen yayınlarla ilgili alternatif erişim yollarını engelleyici tedbir alma yükümlülüğü getiren maddeyi de iptal etti. AYM, Kanunun, TİB'e internet ortamında yapılan yayın içeriğini durdurma yetkisi veren hükümlerin iptal istemlerini ise reddetti.”

5651 Sayılı Kanun değiştirilen ve kabul edilen haliyle vatandaşları devlet karşısında tamamıyla savunmasız bir halde bırakmaktadır. Kanunlardan ve adli makamlardan çok TİB'in idari tedbir kararları ön plana çıkmaktadır. Ayrıca kanun yeni haliyle TİB'e sınırsız yetki vermekte ve görevlerinden dolayı ortaya çıkacak kusurlarından dolayı TİB yetkililerini korumaktadır. Vatandaşları, internet üzerindeki zararlı içeriklerin etkilerinden korumak amacıyla yürürlüğe giren 5651 Sayılı Kanun beklentileri karşılayamamaktadır. Açık ve anlaşılır olmayan uygulamalarıyla devleti koruyan bir görünüm sergileyen kanunun, siyasi, dini ve ulusal güvenlik nedenleri ile internet sansürüne meşru bir zemin yaratması tartışmalara neden olmaktadır. “Sınırsız bir internet erişim özgürlüğünün olmadığı ve dünyanın her bölgesinde belirli ölçülerde internet erişim engellemelerinin bulunduğu söylenebilir. Türkiye de kendine özgü bir içerik kontrol ve erişim engelleme politikası yürütmektedir. Ancak erişim engelleme ve filtreleme kararları zaman zaman sansür uygulamasına dönüşebilmekte ya da bu algının oluşmasına neden

olabilmektedir. Bu algının ortadan kaldırılabilmesi için mevcut düzenleme ve uygulamalara yönelik eleştirilerin dikkate alınarak, erişim yasaklarının amacına ulaşma durumu irdelenmeli ve zararlı içerikten daha etkin korunma yöntemlerinin geliştirilebilmesi için hukuki sorumlulukların daha açık hale getirilmesi sağlanmalıdır” (Henkoğlu ve Yılmaz, 2013, s. 17).

5651 Sayılı Kanunun erişim engellemeye dair hükümleri, AIHM tarafından “Ahmet Yıldırım Davası” (ECHR, 2012) olarak bilinen davada 18 Aralık 2012’de AIHS’ye aykırı bulunmuştur. Mahkeme bu kararında Google Sites sitesine Türkiye’den erişimin engellenmesinin AIHS’nin 10. maddesi ile korunan ifade özgürlüğüne müdahale niteliğinde olduğuna karar vermiştir. Mahkeme, bir bilgi kaynağına erişimin kısıtlanmasının, muhtemel kötüye kullanma durumlarına karşı sunulan hukuki kontrol güvencesi konusunda etkili olması gerektiğinin ve yasağın sınırlandırılması hususunda özellikle katı olan bir yasal çerçevede bu sınırlandırmaların getirilmesi gerektiğinin altını çizmiş, ifade özgürlüğüne ilişkin sınırlamaların uygulanması konusunda özel ve kesin kuralları olan bir çerçevenin sunulması gerektiğini açıkça belirtmiştir (Altıparmak ve Akdeniz, 2014, s. 2). Yine benzer bir karar, 2008 yılında erişimi engellenen ve yaklaşık olarak iki yıl aşkın bir süre kapatılan YouTube video paylaşım sitesiyle ilgili davadır. Başvurucular, iç hukuk yollarını tükettikten sonra düşünce-ifade özgürlüğünün ihlali gerekçesiyle bu davayı 20011’de AIHM’ye taşımıştır. “Cengiz ve Diğerleri Davası” olarak bilinen dava 01 Aralık 2015’te sonuçlanmıştır. AIHM, 5651 Sayılı Kanun nedeniyle YouTube video paylaşım sitesine erişim engellemesinin, AIHS’nin 10. maddesi ile korunan ifade özgürlüğüne müdahale niteliğinde olduğuna karar vermiştir. AIHM, bu kararında aynı zamanda tüm vatandaşların erişim hakkının ihlal edildiğini belirtmiştir (ECHR, 2015).

Vatandaşların bilgiye erişim, düşünce-ifade özgürlüğü konusunda sahip olduğu haklar AIHM örnek kararlarında açık bir şekilde ifade edilmiştir. AIHM, düşünce özgürlüğünü, demokratik toplumların ve bireylerin kendilerini geliştirebilmesi için temel koşullardan biri olarak görmektedir. AIHM’nin düşünce özgürlüğüyle ilgili örnek kararında öne çıkan nokta, düşünce özgürlüğünün iktidarlara karşı olan muhalif düşünce ve görüşlerin korunması ve bunun demokratik bir toplum olmanın koşulu olarak görülmesidir. AIHM’nin bu konudaki kararları Handyside davasında ortaya konulmuştur. Kararda, “düşünce özgürlüğü, AIHS’nin 10. maddesinin sınırları içinde sadece otoriteleri ya da toplumun bir kesimini rahatsız etmeyen ve zararsız kabul edilen haber ve düşünceler için değil aynı zamanda devletlerin veya toplumun belli bir çoğunluğunu sarsan, rahatsız eden haber ve düşünceler için de uygulanır” denilmiştir (European Court of Human Rights [ECHR], 1976).

Kendine has bir internet rejimine sahip olan Türkiye’nin, internetle ilgili düzenlemeler konusunda çare olarak gördüğü 5651 Sayılı Kanunun sorunları çözemediği görülmektedir. Bununla birlikte yürürlükteki kanununun uygulanmasından ortaya çıkan sansür insan hakları ihlallerine neden olmaktadır. Bu ihlallerin ortadan kaldırılması için Anayasa ve uluslararası sözleşmelerin göz önünde tutulduğu hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye, 2000’li yılların başından itibaren internetle ilgili düzenlemeler yapmıştır. İnternet kanunu olarak heyecanla ve aceleyle yapılan ve daha sonra belirli aralıklarla revize edilen 5651 Sayılı Kanun da bir farkındalık yaratamamıştır. 5651 Sayılı Kanun ve uygulamaları, demokrasi ile yönetilen ve Avrupa Birliği ile (AB) adaylık müzakereleri yürüten Türkiye’nin bu uğurda vermiş olduğu mücadele ruhuyla uyuşmamaktadır. Yapılan bu düzenlemeler insan hakları ve düşünce özgürlüğünü ihlal ettiği gerekçesiyle eleştirilmektedir. İnternete yönelik engelleyici tutumundan dolayı Freedom House tarafından beş yıldır izlenen Türkiye’de internet yarı özgür (partly free) durumdadır (Freedom House, 2015, s. 1).

Sonuç ve Öneriler

Sınırları olmayan internet ortamının hangi hukuki araçlarla nasıl düzenleneceği sürekli olarak tartışma konusu olmaktadır. ABD ve AB ülkelerindeki internet düzenlemelerinde temel amaç

internet üzerinde tümüyle bir kontrol sağlamaktan çok, zararlı içerikle mücadele etmektir. Paternalist bir yaklaşımla internet ortamının düzenlendiği Türkiye’de internet erişim engellemelerinin çeşitli yasal dayanakları vardır. Türkiye’nin internetle ilgili düzenlemeleri 5651 Sayılı Kanun yürürlüğe girdiği tarihe kadar internete özgü olmayan çeşitli kanunlarla yapılmıştır. İnternet erişim engellemeleri 5651 Sayılı Kanunun 8. maddesine dayanarak uygulanmaktadır. Ancak bu madde TCK’da belirlenen katalog suçlara ve 5816 Sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanuna göndermede bulunmaktadır. Bu iki kanunun da internete özgü kanunlar olmadığı görülmektedir.

Yukarıda adı geçen yasal dayanakların, internet ortamını düzenlerken erişim engellemelerine ve sansüre zemin hazırladığı, bireylerin bilgiye erişimi ve bu bilgiyi paylaşması konusundaki engellemelerin ise düşünce-ifade özgürlüğünün ihlaline neden olduğu görülmüştür. Kanunlarla düzenlenen internetin bazı durumlarda yöneticilerin idari tedbir kararlarıyla düzenlendiği de tespit edilmiştir. İlgili yönetmeliklerden hareket eden TİB mahkeme kararlarını beklemeden web sitelerine erişim engeli uygulamaktadır. TİB’in bu uygulamasının, zararlı içerikten çok web sitelerinin veya sosyal ağların tümüne erişim engeli getirmesi de sansür olarak değerlendirilmektedir. 5651 Sayılı Kanun, TİB’in idari tedbir kararları ve otoritelerin paternalist yaklaşımı, en temel insan haklarından olan düşünce-ifade özgürlüğünün ihlaline neden olduğu görülmüştür.

Türkiye’deki internet düzenlemelerinin temelini oluşturan ve yürürlüğe girdiği günden beri torba yasalarla eklemeler yapılan 5651 Sayılı Kanun vatandaşların düşünce-ifade ve bilgi edinme özgürlüğünü kısıtladığı, anayasaya ve uluslararası sözleşmelere göre bu durumun insan hakları ihlallerine yol açtığı görülmüştür. Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararları ve AİHM’in düşünce-ifade özgürlüğünün ihlali gerekçesiyle Türkiye’yi mahkûm ettiği yargılamalar internet düzenlemelerinin, BM, AB ve Avrupa Konseyinin oluşturduğu uluslararası normlara uymadığı görülmüştür. Türkiye’nin, internet üzerindeki zararlı içerikle mücadele yöntemlerinden dolayı ortaya çıkan sansür algısının ortadan kaldırılması ve uluslararası normlara göre insan hak ve özgürlüklerine saygı duyan yeni bir modeli uygulaması için alınması gereken önlemlere ilişkin öneriler maddeler halinde sıralanmıştır:

- İnternet üzerindeki zararlı içerikle mücadele ederken internete zarar verilmemeli ve internet bir “yaşam alanı” olarak kabullenilmelidir.
- Diğer ülke örneklerinin ve çözümlerinin değerlendirildiği demokratik bir yapıyla kanunlar yeniden düzenlenmelidir.
- İnternetle ilgili uluslararası sözleşmelerin gerekleri yerine getirilmelidir.
- Anayasa ve AİHM içtihatlarına aykırı düzenlemeler sona erdirilmelidir. Bu düzenlemeler sansür algısının ortadan kaldırılması için önemli bir adım olacaktır.
- 5651 Sayılı Kanunun TİB’e vermiş olduğu sonsuz yetki sonucunda ortaya çıkan idari tedbir kararı sansür tartışmalarına neden olmaktadır. Mahkeme kararlarından önce TİB’in devreye girip web sayfalarını engellemesi doğru bir uygulama değildir. TİB’in bu yetkisinin sınırlandırılması gerekmektedir.
- Filtrelemenin merkezi olarak devlet eliyle yapılması yerine özel servis sağlayıcılar ile aileler - çocukları ilk koruması gereken kurum - arasında yapılacak bir protokole bırakılması daha doğru bir uygulamadır. Fakat 5651 Sayılı Kanun bu görevi ailelerden alıp TİB’e vermiştir. Bu konudaki yeni bir düzenleme, devletin toplum üzerindeki paternalist etkisini ortadan kaldırmaya yönelik önemli bir adım olacaktır.
- Özel servis sağlayıcılarının yükümlülüklerinin net bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.
- İnternet üzerindeki müstehcen zararlı içerikten çocukları korumaya çalışırken yetişkinlerin internet haklarının sınırlandırılmaması gerekmektedir.
- Güvenli ve güvensiz internetin ne olduğu, güven duygusunun hangi düşünceye ya da hangi otoriteye göre oluştuğu belirtilmelidir. Ortada bir tek internet varken ve onu güvenli bir şekilde kullanmak gerekirken internet kavramının önüne sıfatlar eklemek

sağlıklı bir yaklaşım olmaktan uzaktır. Bu nedenle güvenli internet uygulaması adı altında yapılan filtreleme uluslararası, demokratik ve şeffaf modellere göre yapılmalıdır.

- İnternet engellemelerine neden olan zararlı içeriğin kaldırılması yerine kabaca tüm sitenin kapatılması doğru bir uygulama değildir. Bunun yerine zararlı içeriğin mahkeme emriyle erişime engellenmesi daha doğru bir uygulama olacaktır.
- Çocukların internetteki zararlı içerikten korunması için “bilgi okuryazarlığı ve medya eğitimi” dersleri özendirilmeli ve bu dersler ilgili eğitim kurumlarının müfredatında yer almalıdır.
- Irkçılık - yabancı düşmanlığı ve kadınların sömürüden korunması başlıklarının kanun kapsamına alınması gerekmektedir.

Çağımızın en önemli iletişim araçlarından biri olan internetin sınırlandırılmayacak bir yaşam hakkı olduğunu kabul edip, zararlı içerikle mücadele ederken web sitelerinin erişimini tamamen engellemek yerine Türkiye'nin demokratik, modern ve bilimsel birikimine uygun politikalarla yasalar koymanın daha doğru bir yaklaşım olacağını belirtmek kanımca yararlı olacaktır.

Kaynakça

- 5816 Sayılı Kanun (1951). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=1.3.5816&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0>
- 5237 Sayılı Kanun (2004). Erişim adresi: <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html>
- 5651 Sayılı Kanun Teklifi (2007). Erişim adresi: <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1397m.htm>
- 5651 Sayılı Kanun (2007), *T. C. Resmi Gazete* (26530, 2 Mayıs). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070523-1.htm>
- 6518 Sayılı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. *T. C. Resmi Gazete* (28918, 19 Şubat 2014). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/02/20140219-1.htm>
- 6527 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. *T. C. Resmi Gazete* (28928, 1 Mart 2014). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140301-1.htm>
- 6552 Sayılı İş Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun. *T. C. Resmi Gazete* (29116, 11 Eylül 2014). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/09/20140911M1-1.htm>
- 6639 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. *T. C. Resmi Gazete* (29327, 15 Nisan 2015). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150415-1.htm>
- Akdeniz, Y. ve Altıparmak, K. (2008). *Internet: restricted access a critical assessment of internet content regulation and censorship in Turkey*. Erişim adresi: http://www.cyber-rights.org/reports/internet_restricted_bw.pdf
- Akgül, M. (2010). 3. yılında Türkiye'nin internetle savaşı: Donkişot, devekuşu, harakiri. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(2), 285-300.
- ALA (2015). Censorship. Erişim adresi: <https://www.ala.org/Template.cfm?Section=basics&Template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=60610>
- Altıparmak, K. ve Akdeniz, Y. (2014). *5651 Sayılı kanunun değişiklik tasarısının getirdiği değişiklikler üzerine bir değerlendirme raporu*. Erişim adresi: http://cyber-rights.org.tr/docs/5651_Tasari_Rapor.pdf
- Anayasa (1982). Erişim Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf
- Aycan, Z. (2000). *Türkiye'de yönetim, liderlik ve insan kaynakları uygulamaları*. (1. Baskı). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- AYM (2014c) 6552 Sayılı İş Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun. Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/06/20150611-6.pdf>

- AYM (2014a). Anayasa Mahkemesi Twitter Kararı. Erişim adresi: <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/BireyselKarar/Content/472bbf6e-ce2c-4c83-a402-6bdd44702537?wordsOnly=False>
- AYM (2014b). Anayasa Mahkemesi YouTube Kararı. (2014). Erişim adresi: <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/BireyselKarar/Content/e08bbc9d-6949-4951-9bac-3b51ddf0004c?wordsOnly=False>
- Baker, E. C. (2002). *Media markets and democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Balkin, J. M. (2004). Digital speech and democratic culture: a theory of freedom of expression for the Information Society. *University Law Review*, 1, 4.
- Bennet, R. (2012). *The gathering storm: WCIT and the global regulation of the internet*. Erişim Adresi: <http://www2.itif.org/2012-gathering-storm-wcit-regulations.pdf>
- BTK (2011). *Güvenli İnternet Hizmetine İlişkin Usul ve Esaslar*. Erişim adresi: http://btk.gov.tr/mevzuat/kurul_kararlari/dosyalar/2011%20DK-14-461.pdf
- Castells, M. (2005). *Ağ toplumunun yükselişi - Enformasyon Çağı: ekonomi, toplum ve kültür*, C.I. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2007). *Enformasyon çağı: ekonomi, toplum ve kültür, binyılın sonu*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- CDA (1997). *Communications Decency Act*. Erişim adresi: <https://opennet.net/research/regions/namerica>
- CE (1950). *The European Convention on Human Rights*. Erişim adresi: <http://www.hri.org/docs/ECHR50.html>
- CE (2001). *Convention of Cybercrim*. Erişim adresi: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/185.htm>
- CE (2003). *Additional Protocol to the Convention on Cybercrime, Concerning the Criminalization of Acts of a Racist and Xenophobic Nature Committed Through Computer Systems*. Erişim adresi: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/189.htm>
- CE (2005). *Council of Europe Convention on The Prevention of Terrorism*. Erişim adresi: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/196.htm>
- CE (2008). *Council Framework Decision On Combating Certain Forms and Expressions of Racism and Xenophobia by Means of Criminal Law*. Erişim adresi: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0913&from=EN>
- CIPA (2000). *Children's Internet Protection Act*. Erişim adresi: <http://www.ala.org/advocacy/sites/ala.org.advocacy/files/content/advleg/federallegislation/cipatext.pdf>
- Cohen, T. (1997). *Censorship and the regulation of speech on the internet*. Johannesburg: Centre for Applied Legal Studies.
- COPA (1998). *Child Online Protection Act*. Erişim adresi: <http://www.ala.org/offices/oif/ifissues/issuesrelatedlinks/cppacopacipa>
- Court Laws (2015). *Internet censorship*. (2015). Erişim Adresi: <http://court.laws.com/internet-censorship>
- Çelikel, A. (2011). *Youtube.com web sitesine Türkiye'de erişimin engellenmesi ve ifade hürriyeti bakımından sonuçları..* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Dafiaghor, K. F. (2011). Censorship of information and the Nigerian society. *International NGO Journal*, 6(7), 159-165.
- Dülger, M. V. (2007). İnternet iletişiminin engellenmesinin hukuki açıdan değerlendirilmesi ve 5651 Sayılı yasayla getirilen düzenleme. *İstanbul Barosu Dergisi*, 81 (4), 1477-1545.
- Dworkin, G. (2014). Paternalism. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Erişim Adresi: <http://plato.stanford.edu/entries/paternalism/>
- EC (1996). *European Commission: Communication on Illegal and Harmful Content on the Internet*. Erişim adresi: <http://aei.pitt.edu/5895/1/5895.pdf>
- ECHR (1976). *Case of Handyside v. The United Kingdom*, Series A no. 24, 7.12.1976, para. 49. Erişim adresi: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57499#{"itemid":\["001-57499"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57499#{)
- ECHR (2012). *Case of Ahmet Yıldırım v. Turkey*. ECHR 3111, Erişim adresi: [http://hudoc.echr.coe.int/fre#{"appno":\["3111/10"\],"itemid":\["001-115705"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/fre#{)

- ECHR (2015). *Judgment Cengiz and Others v. Turkey - blocking of access to YouTube*. ECHR 376, Erişim adresi: [http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-5241080-6502267#{"itemid":\["003-5241080-6502267"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-5241080-6502267#{)
- EFA (2002). Internet content filtering and blocking: reviews of internet filtering software. Erişim adresi: <http://www.efa.org.au/Issues/Censor/cens2.html#reviews>
- Engelliweb (2015). Erişime engellenen web siteleri. Erişim adresi: <http://engelliweb.com/istatistikler>
- EP (1999). *European Parliament and of the Council of Adopting a Multiannual Community Action Plan on Promoting Safer Use of the Internet by Combating Illegal and Harmful Content on Global Networks*. Decision. Erişim adresi: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999D0276&from=EN>
- EP (1999). *Tampere European Council 15 and 16 October 1999 Presidency Conclusions*. Erişim adresi: http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm
- FAIFE (2007). *IFLA/FAIFE Libraries and Intellectual Freedom*. Erişim adresi: <http://www.ifla.org/files/assets/faife/presen.pdf>
- FreedomHouse (2015). *Freedom on the net 2015: a global assessment of internet and digital media*. Erişim adresi: https://freedomhouse.org/sites/default/files/resources/FOTN%202015_Turkey.pdf
- GIPA (2000). *Internet Gambling Prohibition Act of 1999*. Erişim adresi: <https://ia600308.us.archive.org/17/items/internetgamblin00unit/internetgamblin00unit.pdf>
- Grothoff, C., Grothoff K., Horozov, T. ve Lindgren, J. T. (2003). *An encoding for censorship-resistant sharing*. Erişim adresi: <https://gnunet.org/sites/default/files/ecrs.pdf>
- Henkoğlu, T. ve Yılmaz, B. (2013). İnternet erişim özgürlüğünün kısıtlanması: Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Bilgi Dünyası*, 14(2), 215-239.
- IFLA/UNESCO (2006). *IFLA/UNESCO Internet manifesto guidelines*. Erişim adresi: <http://www.ifla.org/files/assets/faife/publications/policy-documents/internet-manifesto-guidelines-en.pdf>
- IFLA (2012). *Kütüphaneciler ve diğer bilişim çalışanları için IFLA etik kuralları*. (Fatih Canata, çev.). Erişim adresi: <http://www.ifla.org/faife/professional-codes-of-ethics-for-librarians>
- IFLA (2014). *IFLA İnternet Bildirgesi*. (Bülent Yılmaz-Selda Ekici, Çev.). Erişim adresi: <http://www.ifla.org/files/assets/faife/publications/policy-documents/internet-manifesto-tr.pdf>
- Karaçor, S. (2009). Yeni iletişim teknolojileri, siyasal katılım, demokrasi. *Yönetim ve Ekonomi*, 16(2), 121-131.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*, Ankara: 3A Araştırma Eğitim.
- Kılıç, D. (2010). Türk hukukunda ve mukayeseli hukukta internet sitelerine erişimin engellenmesi ve ifade hürriyeti. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XIV(2), 407-454.
- Klang, M. (2005). Controlling online information: censorship & cultural protection a presentation given at “WSIS, internet governance and human rights” Uppsala, October 3. Erişim adresi: http://www.kus.uu.se/pdf/publications/ICT/klang_03_oct.pdf
- Köse, G., Özen, K. (2010). İnternet’te sansür üzerine bir değerlendirme. S. Kurbanoglu ve diğeleri (Yay. Haz.), “*Bilgi Yönetiminde Teknolojik Yakınsama ve Sosyal Ağlar*”: 2. Uluslararası Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu Bildirileri: 22-24 Eylül içinde (ss. 113-122). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Leberknight, C. S., Chiang, M., Poor, H. V. ve Wong, F. (2010). A taxonomy of internet censorship and anti-censorship. Erişim adresi: <https://www.princeton.edu/~chiangm/anticensorship.pdf>
- Mill, J. S. (1950). *Utilitarianism, liberty, and representative government*. New York: E. P. Dutton & Co. Inc.
- OpenNet (2010). *Country profiles: United States and Canada overview*. Erişim adresi: https://opennet.net/sites/opennet.net/files/ONI_UnitedStatesandCanada_2010.pdf
- Oxford Dictionaries (2015). Censor. Erişim adresi: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/censor?q=censor>
- Paternalizm (2015). Erişim Adresi: [://paternalism.askdefine.com/](http://paternalism.askdefine.com/) adresinden erişildi.
- Radikal Gazetesi (2014). Twitter kapatıldı. Erişim adresi: http://www.radikal.com.tr/turkiye/twitter_kapatildi-1182424
- Sağlamtuç, T. (1991). Kütüphanecilik açısından düşünce özgürlüğü ve sansür. *Türk Kütüphaneciliği*, 5(3), 93-99.

- T24 (2015). Anayasa Mahkemesi'nden hâkim kararı olmadan yayın durdurmaya onay haberi. Erişim adresi: <http://m.t24.com.tr/haber/anayasa-mahkemesi-internet-yasasinin-trafik-bilgilerini-saklanmasina-iliskin-hukmunu-iptal-etti,319580>
- Tanör, B. ve Yüzbaşıoğlu, N. (2001). *1982 Anayasasına göre Türk Anayasa Hukuku*, İstanbul: Yapı Kredi.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı (2001). *4676 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu İle Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ve Bir Daha Görüşülmek Üzere Geri Gönderme Tezkeresi ve Anayasa Komisyonu Raporu*. Erişim adresi: <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss850m.htm>
- TDK (2015). Sansür. Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?Option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5343160086fde4.34270977
- TİB (2015). Erişim engelli site sorgulama sayfası. Erişim Adresi: <http://internet.tib.gov.tr/>
- TİB (2012). *5651 Sayılı Yasa Hakkında*. Erişim adresi: http://www.tib.gov.tr/tr/trmenu-28-5651_sayili_yasa_hakkinda.html
- UN (1948). *The Universal Declaration of Human Rights*. Erişim adresi: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>
- UN (1976). *International Covenant on Civil and Political Rights*. Erişim adresi: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>
- UN (1989). *Convention on the Rights of the Child*. Erişim adresi: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>
- UN (1998). *Question of The Human Rights of All Persons Subjected to Any Form of Detention or Imprisonment: Promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Report of the Special Rapporteur, Mr. Abid Hussain*. E/CN.4//1998/40, para. 45. Erişim adresi: <http://daccess-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G98/103/12/PDF/G9810312.pdf?OpenElement>
- Webster (2015). Censor. Erişim adresi: <http://www.webster-dictionary.org/definition/censor>

Summary

The aim of this study is to evaluate the denial of access on the internet in terms of legal regulations that determine the boundaries of freedom of thought – expression in Turkey. For this purpose, legal regulations in Turkey especially the “the Law No. 5651 pertaining to the regulation of publications posted on the internet and fighting crimes that are committed through these publications” were examined and the relationship between denial of access and censorship was evaluated based on the literature.

While taking advantage of the advancing information technologies and the infinite power of information via the internet, regulation of the network due to its harmful content has become a public debate in a lot of countries. In this paper, fundamental grounds of the internet regulations of E.U. and U.S.A., which have well-settled democratic cultures, were observed as Turkey targets modern and democratic standards of these civilizations during its E.U. membership negotiations. Since the execution date of the “the Law No. 5651 pertaining to the regulation of publications posted on the internet and fighting against crimes that are committed through these publications” which was accepted on May 4th 2007, the examples concerning the internet practices have shown that this law did not have an impact on the internet-based controls, instead it led to the perception of a censorship law in Turkey.

In the light of the above aforementioned restriction or censorship discussions, the internet-based violations related to the freedom of speech - thought were examined in accordance with legal regulations. In addition to that, an evaluation of these legal regulations was performed according to literatures of information technologies, law, library and information science to find out whether they conform to the universal norms or not. In this study, “discovery of reference texts, reading, note taking and analyses towards a specific goal” was employed as a document review method.

Internet access restrictions of Turkey which has a unique accessibility are applied via various laws that are not specific to the internet. The Law No. 5651 also known as the “Internet Law” which was made effective to control the harmful content on the internet has not become a solution to this problem, either. The internet access restrictions are implemented on the basis of the 8th article of the law. However, this article makes references to the catalog crimes listed in the Turkish Penal Code (TCK) and 5816 Numbered Law Regarding Crimes Committed against Atatürk. It is known that neither of these laws are internet-specific. It has been determined that in certain situations the internet medium which is regulated by the nonspecific articles of law is exposed to the arbitrary practices of administrators. Acting on the basis of relevant directories, The Presidency of Telecommunication, Communication (TIB) applies restrictions to certain web sites without expecting a court order in some cases. TIB’s practice of applying restriction of access towards the entire web site or the social media networks other than the harmful content itself is considered as censorship. This indeed results in violation of the freedom of thought – expression among the most basic human rights. Internet access restrictions in Turkey are often handled with a paternalistic approach. Paternalistic approach refers to a mode of administration in which the best and the most appropriate is determined by the state on behalf of the citizens. The main factors behind this approach are usually religious and political reasons.

It is obvious that the internet regulations in Turkey limit the right to obtain information and freedom of thought – expression, which is a violation of human rights. It is observed that these regulations are behind the universal norms established by the United Nations, the European Union and Council and these restrictions do not contribute to the solution of the problem. Recommendations regarding the necessary measures required to eliminate this negative picture of Turkey stemming from its methods to fight against the harmful content on the internet and to execute a new model that respects human rights and freedoms according to universal norms are listed below:

- Not to harm the internet while fighting against harmful content on the internet and to accept the internet as a “life” form.
- To accept international agreements regarding the internet and take necessary actions.
- It is clear that the latest developments concerning the internet restriction and the reasons for the applied prohibitions are not present among the articles of 5651 Numbered Law. It is necessary that the newly desired regulations missing in the 5651 Numbered Law must be formed and in this context, the vagueness of the catalog crimes in TCK should be eliminated.
- The administrative measure decision that rises due to the infinite authority that 5651 Numbered Law has provided TIB with is used arbitrarily and causes censorship discussions. It is not appropriate for TIB to intervene in before court orders to forbid access to the web sites. This authority of TIB must be limited.
- It is not a correct practice to shut down the entire web site instead of removing the harmful content that causes the internet restriction. On the contrary, it will be more appropriate to restrict the access to the harmful content with a court decision.
- The 5651 Numbered Law threatens the privacy of life by releasing all kinds of user information to the TIB through service providers without a court order. This negative practice must be promptly terminated.

Acknowledging the fact that the Internet is one of the biggest communication tools of our era, we should accept it as a vital right that cannot be restricted, and instead of completely denying access to the websites while tackling harmful contents, it would be a better approach to enact laws suitable to the democratic, modern and scientific background of Turkey.